

HISTORICAL INFORMATION OF ILLEGAL WRITINGS BEFORE THE EMERGENCE OF TRADITIONAL GRAFFITI

Simeon Zhelev

simeonjivkovjelev@abv.bg

Department of Graphic Design and Visual Communication,
Veliko Turnovo University "St. St. Cyril and Methodius", Bulgaria

Abstract: With its long history, graffiti varies between very simple written words and extremely complex wall paintings. We can find examples of these in ancient times all over the world. Some scholars assume cave paintings as examples of graffiti in their most general definition. Other think that samples of graffiti can be found in ancient Pompei and later in the Middle Ages on the exterior walls of churches and cathedrals. As Kaleb Neelon says, since there were people and walls, there was someone who wrote on them.

Keywords: *Graffiti; Ancient Graffiti; Pompei; Writings; Hobo Writings; Brassai; Kilroy; Latrinaria; Cholo*

ИСТОРИЧЕСКИ СВЕДЕНИЯ ЗА НЕОФИЦИАЛНИ НАДПИСИ ПРЕДИ ВЪЗНИКВАНЕТО НА СЪВРЕМЕННИТЕ ГРАФИТИ

Симеон Желев

Катедра "Графичен дизайн и визуални комуникации при
"Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“, България

Резюме: Със своята дълга история, графитите варират между просто изписани думи до сложни стенни картини. Примери за тях могат да бъдат открити още в древността по целия свят. Някои учени дори допускат, че пещерните рисунки са примери за графити в най-общата им дефиниция. Други смятат, че примери за графити има в древен Помпей, а по-късно през средновековието, по екстериорните стени на църкви и катедрали. Както казва Калеб Нийлон, откакто е имало хора и стени, е имало и кой да пише върху тях.

Ключови думи: *графити; древни графити; Помпей; надписи; Хобо надписи; Брасай; Килрой; Латринария; Чоло*

Графитите варират между просто изписани думи до сложни стенни картини, като имат много дълга история. Примери за тях могат да бъдат открити още в древността по целия свят. Някои учени дори смятат, че пещерните рисунки са древни примери за графити в най-

общата им дефиниция. Както казва Калев Нийлон, откакто е имало хора и стени, е имало и кой да пише върху тях.

В настоящия доклад представям няколко интересни примера за неофициални надписи, които се наблюдават през различни исторически периоди преди възникването на модерните графити в края на 60-те години в Ню Йорк и Филадельфия.

Исторически сведения

От гледна точка на западната цивилизация, древните графити са разпространени повсеместно по цялото средиземноморие. Те датират от изнамирането на писмеността до края на античността. Появяват се на най-различни места: в градовете и техните околности, на религиозни места, в екстериора и интериора на къщи, на публични пространства и т.н. Те се издраскват, издълбават, изстъргват върху стени, колони и други архитектурни елементи, както и върху подвижни обекти като керамични съдове. Включват различни текстове, картини, пиктограми и символи. Едни от добре запазените примери за древни графити в градска среда могат да се открият в античните градове Помпей и Херкулан в Италия (затрупани от вулканично изригване), Дур-Европос в Сирия и гръцките градове Ефес, Смирна (Измир), Афродизиас, намиращи се в днешна Турция, както и издраскани текстове върху каменни стени в древен Египет.

Предполага се, че голяма част от древните графити не оцелеляват до днешно време, тъй като голям процент от надписите се откриват на места, които по един или друг начин успяват да се запазят много добре през годините. От гледна точка на тяхното създаване те могат да се разделят на два типа графити, едните са на принципа на отнемане от материала, най-често издраскване и издълбаване с някакъв остър инструмент, а другия тип е с добавянето на материал, най-често изписване с боя, туш или въглен (Baird and Taylor, 2016: pp. 17-18).

Прилики и разлики между съвременни и древни графити

Разбира се по определени критерии двата вида графити имат големи разминавания, но по други си приличат много. При съвременните графити се забелязва нетърпимостта на властта към тях, като някои хора го приемат за криминално поведение, а други като социално послание и изкуство. Те често се приемат като субкултурен отговор срещу статуквото. Други смятат графитите като начин на изразяване или критика към властта. Политическите органи най-често ги криминализират и не толерират тяхното „производство“, като дори има моменти в историята, в които властта обявява война на графитите. За разлика от тях при древните графити няма доказателства за гонения и наказания на хора драскащи по стените. Много от надписите се наблюдават в къщи и друг тип сгради, често изписани от собственика или изработени с неговото „мълчаливо разбиране“. Разбира се виждането за имущество е съвсем различно. Собствености от рода на съдове, роби, животни и т.н. са по-важни, отколкото някаква стена. Често са срещани и древни графити подкрепящи властта или пък подкрепящи личности участващи в игри. Така по този начин трудно бихме ги съпоставили със съвременните графити, които както Джефри Рос казва са „субкултурната реакция срещу доминиращите властимащи структури“ (Baird and Taylor, 2016: p. 20), (Ross, 2016).

Според Дж. Бейрд и Клер Тейлър (Baird and Taylor, 2016) древните графити не са проблем на правото, който трябва да бъде решен, нито проблем на естетиката дали са изкуство или не. Те по-скоро са пример на неформални улични надписи говорещи на най-различни, често съперничещи се теми и загрижености.

Древните графити могат да се забележат на всевъзможни места. Освен в населените места (Съвременните графити са концентрирани предимно в градски пространства), те се забелязват и в отдалечени региони, като временни местообитания, в отдалечени пустини, далечни планински региони обитавани от номадски племена, монаси, странници и пътешественици.

Това е признак за тяхната функция за комуникация, както и знак за човешко присъствие. Наличие на древни графити се наблюдава и по стените на ранните християнски катакомби, средновековните църкви и ранните модерни къщи. Очевидно е, че съвременните графити се развиват в друга естетическа посока и различен стил, но и днес съществуват издраскани надписи по дървета, стени и тоалетни и т.н., посветени на сходна тематика като древните графити: политически, забавни, молби и желания, религиозни и митични, други са нелепи (лични имена, прости калкулации или смешни комбинации от думи), някои са със смислено и дълбоко значение, други са картинни представящи животни и обекти. При много от тях се забелязва комуникация между надписите, може да е поздрав от един човек към друг, може да е сатирично насочено към четящия, а в последствие, четящия да отвърне със сатиричен отговор и т.н. Това показва, че за няколко хиляди години в същината си оставаме едни и същи.

Както посочват Дж. Бейрд и Клер Тейлър, „древните графити са една от многото форми на писане, които понякога се използват за декоративна цел, а понякога и символично.“ (Baird and Taylor, 2016: p. 21). В контекста на историческото време те са още една много лесна и достъпна площ върху, която може да се напише или изрисува нещо от грамотните (дори и от неграмотните, чрез символи) върху стената или пода. На много места по средиземноморието няма нужда от специални инструменти, за да напишеш нещо, трябва ти само остър предмет, с който да се издраска повърхността. Докато папируса, пергамента и глинените плочки не са евтин вариант за писане и не са достъпни през цялото време.

Помпей

Поради изригването на вулкана Везувий през 79 г. сл.хр., античния град Помпей и околностите му са погребани под отломките почти моментално.

Но благодарение на това се запазва архитектурата, включително и много от надписите по стените на оградите и къщите (фиг.1, фиг.2). Много от надписите са на публични и частни места:

политически обещания, поеми, сметки, реклами, лични бележки, записки за дългове и т.н. Според Кристина Милнър (Kristina Milnor), думата „графити“ започва да се използва към края на XVIII век и началото на XIX век, когато посетители на античния град Помпей, започват да се обръщат към надписите върху стените с думата графити (Lewisohn, 2008: p. 26).

Разбира се тези надписи са непокътнати векове наред и никой не проявява интерес към тях, но по него време става отново модерно изследването на античната история. За тези надписи се говори като продукт на чистият порив за създаване. В последствие към края на XIX век, тези графити започват да добиват по-негативен смисъл и се свързват с по-ниските съсловия на обществото (Lewisohn, 2008: p. 26).

Графитите в Помпей са надписи на всякаква тематика от любовни откровения, политически лозунги/обещания до комерсиални графити (сметки, менюта и реклами в някои магазини и пекарни). Някои надписи показват цените в бардаците и кръчмите, други представят политическа пропаганда за някои политик, а трети: любовните терзания на някой нещастно влюбен. Тези надписи дори се наблюдават като „декорация“ в някои домове. Графитите в Помпей могат да се разделят в две категории: издраскани и изписани с боя. Кристина Милнър в книгата си „Графитите и литературния пейзаж в римския Помпей“ определя древните графити като лично изпълнените, публично четими текстове, намерени по стените на Помпей (Milnor, 2014: p. 4).

Античните графити затихват и се появяват отново през средновековието, предимно върху стени на църкви и катедрали. Сидър Люисън споделя, че примери за графити има през цялото ново време (От ренесанса до наши дни).

Но през XIX век публичното мнение започва да приема негативно графитите, тъй като се свързват с работническата класа и се смятат за нейн продукт, докато елитът, който доминира културните събития се настройва срещу тях. През викторианската епоха хората се обръщат към висшето изкуство и обръщат глава от изкуството произведено на улицата (Lewisohn, 2008: p. 27). По Българските земи

примери за средновековни графити могат да се наблюдават по стените на повечето църкви от съответния времеви период. Несебър, както и по стените на църквите „Св. Георги“ в Старо Нагоричино, „Св. Димитър“ в Прилеп, Св. Пантелеймон“ в Нерези, „Св. Архангел Михаил“ в Лесновския манастир, охридските църкви „Св. София“ и „Св. Богородица Перивлепта“ и много други, могат да бъдат открити добре запазени издраскани надписи по външните и вътрешните стени на сградите.

Йозеф Киселак

За наченки на съвременни графити може да говорим още през XIX век. Според Крис Гантер (Chris Ganter) (Ganter, 2013: p. 12) първият графити артист, който поставя своя таг на всевъзможни места и добивайки широка известност сред обществото е Йозеф Киселак (Josef Kyselak). Използвайки четка и боя, той поставя името си, често придружено с датата на изписване, на множество публични места, имперски сгради и религиозни храмове във Виена и на места от Австрийската империя (фиг.3, фиг.4). Неговите „тагове“ го правят толкова известен, че дори императорът го привиква със съвет да спре с подписите си.

Хобо графити.

Признаци на съвременни графити се забелязват още през 30-те години на 20 век в САЩ, както и по тъмните улици на Париж. В Щатите, хобо графитите са едни от най-ранните нелегални надписи по стени, влакове и обществени сгради.

А в Париж, Гюла Халаз, познат като Брасай, прави фотографии на графити, като повечето от тях са доста примитивни и детски, но според него, съдържащи голяма енергия и свобода, каквато не би могла да се постигне от „сериозните“ артисти (Lewisohn, 2008: p. 29).

Хобо или скитници са хората странстващи из страната, търсейки временна работа, като представят най-ниското стъпало от икономиката на САЩ (фиг. 5). Това се случва към края на XIX век и началото на XX век, като пиковите цифри на скитащите работници

съвпада с икономическите кризи в щатите (голямата депресия). Разрастващата се железопътна мрежа, както и лесното нелегално качване в пътуващите товарни влакове в страната, спомага за тяхното по-лесно придвижване, както и условия да си намерят по-лесно работа, тъй като в много от случаите тя е временна. Въпреки лесния транспорт, нелегалното пътуване във влаковете крие опасности. Вероятността да бъде хванат даден странстващ работник е голяма, и той може да бъде изхвърлен от охраната по време на движение на влака. Затова хобо надписите играят голямо значение и служат като инструмент за комуникация. Те имат практическа и символична стойност.

Хобо графитите се появяват по обекти близо до железопътни линии, като водни кули, подлези и мостове (фиг. 6), а от там по-късно преминават и по вагоните на влаковете, пътуващи из цялата страна. Много от тях са изображения или подписи на конкретен човек, който заявява своето присъствие, както и че е обитавал временно вагон. Тези надписи, силно наподобяващи йероглифи, имат свой характерен език с прости закодирани съобщения, които могат да бъдат разбрани само от членовете на тази субкултура, най-често те са дати, прякори, значилога, препоръки, указания и т.н. (фиг. 7) Относно хобо графитите има множество легенди, както и изписани тонове литература и статии от вестници, но много трудно може да се докаже дали са реални или да се установи точна терминология, тъй като много от тях са написани от членове на тази субкултура, като в много от случаите истината не е представена обективно.

Въпреки това има едно общоприето твърдение за хобо графитите и то е, че скитниците използват графични знаци представящи тяхната персона, наречени още „прозвище“ (moniker) (Lowndes, 2018), които най-често показват, че макар и за кратко, са обитавали място във влака, т.е. графити от сорта „Джо беше тук“ (фиг. 8). Обикновено прозвището говори нещо за личността: от къде е, кога е роден, някаква физическа черта, дали е млад или стар и т.н. Друга често срещана черта при хобо графитите е използването на дати, съкращения и стрелки, които показват на къде и кога пътуват скитниците.

Интересното е, че скитащите работници, не са единствените, които правят такъв тип графити по влаковете. Работниците към железопътните компании, които дълго време остават на работа на една и съща гара за влакове, започват да маркират преминаващи влакове с тяхно собствено прозвище.

Също като традиционните графити в Ню Йорк, хобо графитите показват присъствието на определена група хора. При съвременните графити пространството, което те заемат се намира предимно в градски условия, докато хобо графитите могат да се наблюдават в цялата страна, дори може на целия континент, в зависимост от крайните точки на влака (Канада, Мексико).

По подобен начин на нийоркските графити, хобо графитите се извършват нелегално, поставяйки се върху чужда собственост, служейки за комуникация между членовете на субкултурата, както и заявка за идентичност, но възникнали няколко десетилетия по-рано.

Брасай

Най-добре познат със фото сериите си „Ношен Париж“, както и с фотографиите на висшето общество в Париж, унгаро-френският фотограф Брасай (Гюла Халаз) заснема и на едни от ранните примери на графити в Европа през ХХ век. За повече от две десетилетия (1933-1956) той документира множество издраскани, издълбани и изписани изображения върху стени в Париж.

Някои от тях са надписи, човешки лица, животни, сърца, а други са изцяло абстрактни (фиг. 9, 10, 11). Благодарение на него и любовта му към фотографията, парижанските графити достигат до по-широк кръг от хора, като през 1933 публикува част от снимките в списанието Минотавърът (Le Minotaure), а през 1961г. издава фотокнигата Графити (Graffiti). Той организира книгата си в девет глави, като две от тях са посветени на медиума и практикуването на графитите: езика на стената и твърдения за стената (The language of the wall, Propositions of the wall).

Според Брасай този тип графити или както той споделя този „вандализъм“ не може да се обясни единствено с нуждата от

разрушаване. Той приема издълбаните надписи, сърцата и любовните послания, изтърганите дати, като един инстинкт за оцеляване, опит за увековечаване на тези, които не могат да построят пирамиди или катедрали, но могат да направят графити по стените. Това е техният начин да оставят името си за потомството¹.

Фотографиите на Брасай окуражават зрителите да погледнат графитите и изкуството на улицата през друга гледна точка. Идеята, че изкуството се намира навън в града, на най-неочаквани места, е също толкова интригуваща, колкото и съвременните тенденции в артистичните среди, и е все така радикална и днес. Брасай създава паралел между графитите и изкуството, той ни показва модерно примитивно изкуство, което можем да наблюдаваме по улиците на Париж, стига да сме достатъчно наблюдателни (Lewisohn, 2008: p. 30).

Килрой

Много от хората свързват модерните графити, заедно с първия известен драскач Таки 183, който „обстрелва“ с маркера си цял Ню Йорк, като става един от най-влиятелните хора в графити културата. Но всъщност години преди него се появява един израз, който залива Щатите и Европа: *Килрой беше тук (Killroy was here)*. Надписът „Килрой беше тук“ е често срещан по време на късните години на Втората световна война, когато Съединените щати се включват, като през 50-те години на 20 век се превръща в нещо като лудост, с появата му на всевъзможни места (фиг. 12, фиг. 13). Всъщност, където е била американската армия там е можело да се срещне този надпис, придружен с плешиво човече надничащо с изкочил нос зад стена. За противниковите сили може да се каже, че е изглеждало заплашително, но за американските войници е по-скоро нещо като морален тласък и символ на патриотизъм. „Килрой е бил навсякъде, супергерой, пазител, кръжаш около американските войници“², той до такава степен става

¹ Artazoi, [<http://www.artazoi.com/portfolio/circonstances-attenuantes/>], (Last view: 20.09.2019)].

² Sam Dickson, *Kilroy was here – mysterious WWII origins of the first viral graffiti meme*, Dec 23, 2017 [<https://www.thevintagenews.com/2017/12/23/kilroy-was-here-2/>], (Last view: 20.09.2019)].

популярен, че противниците започват да вярват, че той е бил шпионин (Bates, 2014: p. 25).

Теорията за първоизточника, която е най-убедителна и правдоподобна е на Джеймс Килрой. Той е корабостроителен инспектор, като през Втората световна война работи в корабостроителница в Куинси, Масачузетс (Quincy, Massachusetts). Една от задачите му е да следи за работата на работниците свързващи с нитове отделните плочи по кораба. Тъй като надницата на работниците зависи от занитените нитове, те много често прибягват до измама като изтриват маркираните с тебешир белези за свършена работа и правят нови белези, с които си приписват работата на друг работник. Килрой намира решение на тази лоша практика, като докато инспектира, поставя надпис „Килрой беше тук“ до всеки маркер на работник. След завършването на кораба някой от надписите остават, като по време на поддръжката на кораба много хора от морския персонал срещат надписа. Тъй като Килрой проверява повечето места, в които привидно е нямало никой преди това, неговият надпис става като талисман за повечето войници в трудните времена на война.

Придружаващото надписа човече възниква благодарение на сътрудничеството между съюзническите сили. Много от страните си имат свой собствен Килрой. Австралийците имат Фу (Foo), британците Чад (Chad), някои от европейските нации имат Смо (Smoe), М. Пулина, Вася и т.н.

Можем да кажем, че този ранен пример за графити, обиколил планетата, предхожда с години ерата на интернет сензациите или така наречените днес миймове (memes).

Като цяло да оставиш името си/подписа си върху неща, които не ти принадлежат е вековна практика по цял свят. Една от функциите на графитите е да определят твоето присъствие. От издраскването на Пирамидите до днес, графитите не са нищо ново, те са дълбоко вплетени в човешката същност. Според Чаз Бохоркес Всички ние имаме изгарящо желание към буквите, думите и какво те ни казват. Те са жива форма на изкуството, разговор за живота (Hartl and Hundertmark, 2017: p. 7).

Фигура 1. Помпей, графит на птица,
фотография: Carole Raddato

Фигура 2. Помпей, графити
изобразяващи гладиатори, национален
археологически музей Неапол,
фотография: Darren Puttock

Фигура 3. Й. Киселак, Вахау, Австрия

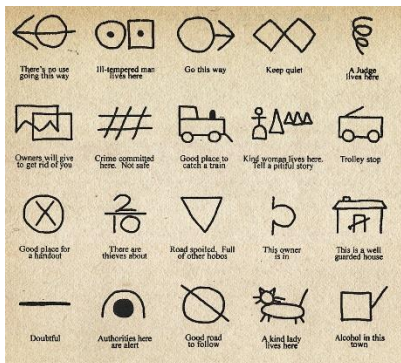
Фигура 4. Й. Киселак, Бърно, Чехия, 1829

Фигура 5. Трима скитници играят
карти, 1915. Колекция Бейн,
Конгресна библиотека

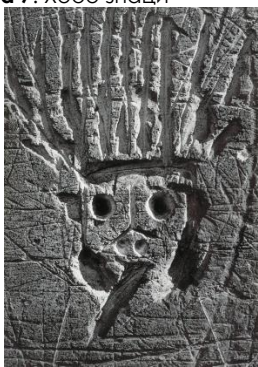
Фигура 6. Хобо надписи (Kid Bill, 1914),
фотография Maria Margarita Lopez

Фигура 7. Хобо знаци

Фигура 8. Хобо надписи, Bozo Texino

Фигура 9. Брасай, Кралят на слънцето, графити серия, 1944-1945

Фигура 10. Брасай, графити серия, около 1950

Фигура 11. Брасай, Смъртта, графити серия, 1930-1950

Фигура 12. Килрой беше тук, филмови серии свързани с военни активности, Bikini Atoll, 1946

Фигура 13. Килрой беше тук, изобразен върху паметник

Интернет източници / Internet sources:

The saying 'Kilroy was here' - meaning and origin. [<https://www.phrases.org.uk/meanings/kilroy-was-here.html>, (Last view: 01.09.2019)]

Graffiti photographs by Brassai V&A Blog, [<https://www.vam.ac.uk/blog/news/graffiti-photographs-by-brassai>, (Last view: 01.09.2019)]

Graffiti, Brassai, c.1950s | Tate, [<https://www.tate.org.uk/art/artworks/brassai-graffiti-p80980>, (Last view: 01.09.2019)]

Artzoi, [<http://www.artzoi.com/expositions/circonstances-attenuantes>, (Last view: 01.09.2019)]

"Kilroy Was Here"-A Story from World War II, [<https://americacomesalive.com/2014/11/10/kilroy-story-world-war-ii>, (Last view: 01.09.2019)]

Kilroy was here – mysterious WWII origins of the first viral graffiti meme, [<https://www.thevintagenews.com/2017/12/23/kilroy-was-here-2>, (Last view: 01.09.2019)]

The World War II meme that circled the world – YouTube, [https://www.youtube.com/watch?time_continue=120&v=AFw8MSF7yE4, (Last view: 01.09.2019)]

Литература / References

- Baird, J. A.; Taylor, Claire, (2016).** Routledge Handbook of Graffiti and Street Art, 2016
- Bates, Lindsay, (2014).** Bombing tagging, writing : An analysis of the significance of graffiti and street art, Master's Thesis, University of Pennsylvania, Philadelphia, PA, 2014, 158 pages
- Ganter, Chris, (2013).** Graffiti School: A student guide, ISBN: 978-0-500-29097-2, Thames and Hudson, London, UK, 2013, 176 pages
- Hartl, Patrik; Hundermark, Christian, (2017).** The art of writing your name: Contemporary Urban Calligraphy and beyond, ISBN: 978-3-939566-50-2, Publikat Publishing, Germany 2017, 256 pages
- Lewisohn, Cedar, (2008).** Street Art: The graffiti reolution, ISBN: 978 1 85437 875 0, Tate Gallery Publishing, London, UK, 2008, 160 pages
- Lowndes, Coleman, (2018).** The (mostly) true story of hobo graffiti, 2018
- Milnor, Kristina, (2014).** Graffiti And The Literary Landscape In Roman Pompeii, ISBN: 978-0-19-968461-8, Oxford University Press, USA, 2014, 336 pages
- Ross, Jeffrey Ian, (2016).** Routledge Handbook of Graffiti and Street Art, ISBN: 978-1-315-76166-4, Routledge Publishing, NY, USA, 2016, 520 pages

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО: ОПАЗВАНЕ, ПРЕДСТАВЯНЕ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ

CULTURAL AND
HISTORICAL
HERITAGE

PRESERVATION
PRESENTATION
DIGITIZATION

Съставители
Галина Богданова
Ваня Матеева

Editors
Galina Bogdanova
Vanya Mateeva

Материалите в сборника са обект на авторско право. Разрешава се безвъзмездно ползване на техни електронни/ хартиени копия само за лична употреба или обучение, при пълно цитиране на текущата страница и след писмена декларация от цитиращия за липса на търговски намерения. За копиране под друга форма, препубликуване или публикуване на сървъри се изисква писмено разрешение и/или заплащане.

This work is subject to copyright. Open and free of charge use of digital/hard copies of publications is granted only for personal or educational use, with full citation of the current page, and after written declaration of the quoting side for not-commercial intention. For any other reproducing types, re-publishing, photocopying, recording, or any other storage retrieval system/ server written permission and/or fee is required.

© Авторски колектив, 2019

© Authors` Group, 2019

Технически редактори:
Николай Ноев
Калина Сотирова-Вълкова
Каляян Николов

Technical editors:
Nikolay Noev
Kalina Sofirova-Valkova
Kaloyan Nikolov

Научна поредица: том 5, брой 2 (7)/2019
Science series: vol. 5, issue 2 (7)/2019

www.math.bas.bg/vt/kin
ISSN: 2367-8038